

Søren Holst december 2017

Gilgamesh

Jeg har ikke taget Bibelen med på listen. Den kan man næppe nå at læse i løbet af et biblioteksudlån. Og heller ikke den bog jeg åbner flest gange i løbet af en uge, nemlig Gerhard Lisowsky, Konkordanz zum hebräischen Alten Testament – en endeløst spændende bog, hvor man kan slå enhver hebraisk glose op, og så får man en (håndskrevet!) liste over samtlige steder i Bibelen, hvor den forekommer, og kan på den baggrund så at sige kigge ordbogen i kortene og overveje, om den har fået rigtigt fat i glosens nuancer. Men her er en historie fra Bibelens (om)verden. Det er et kvalificeret gæt, at det er omtrent den ældste bevarede menneskelige fortælling. Og den har ca. det hele: Drama, venskab, magtkritik, monstre, ekspeditioner, sex, død, og oprør mod både døden og guderne. Alle klassikeres mor, kunne man vove at hævde.

Arthur Conan Doyle,

The Sign of Four

Det kan godt være, at Edgar Allan Poe skrev et par rimeligt seje detektivnoveller næsten 50 år inden, og at Émile Gaboriaus (fortsat aldeles læseværdige) murstensromaner om inspektør Lecoq udkom med et forspring på godt 20 år. Men det er svært ikke at se Holmes, komplet med tungnem, lægefaglig sidekick, som prototypen på den litterære snushane. Stemningen mellem gaslamperne i London-tågen er uforlignelig. Og De Fires Tegn har det hele: Mystiske og makabre omstændigheder. Skæbnesvangre trusler fra fortiden. Skumle tråde til det britiske imperiums fjerneste ender. Eftersøgning gennem snævre gyder med sporhunden Toby, der får det hele til at gå galt, netop på grund af sin pligtopfyldende natur. Og afsluttende forbryderjagt på Themsen, inden Holmes kan trække sig tilbage til sofaen og kokainen.

F. Dostojevskij,

Dobbeltgængereren

Der kan kun være ganske få forfattere, hvis personer så konsekvent er hysteriske, overgearede og utålelige (også når man sympatiserer med dem) som Dostojevskij. Det er næsten som at være hovedperson selv. Dobbeltgængereren lever fuldt ud op til store D's øvrige produktion på dette punkt, men er i tilgift pisseuhyggelig. For har departementet virkelig ansat en mand, der hedder det samme som hovedpersonen Goljadkin, og ligner ham som en énægget tvilling? Eller rabler det bare for hovedpersonen? Og i sidstnævnte fald, hvor meget mere er så indbildning, og hvor meget af hvad hans sanser fortæller ham, kan han og læseren overhovedet stole på? Man sidder og får rygende paranoia i sin yndlingsstol under læsningen. Vi har i nogle år været inde i en stime af dejlige nyoversættelser af Dostojevskij, og Dobbeltgængereren indgår i stimen: Min stafetforgænger Tine Roesens oversættelse er lige udkommet og bør finde vej ind under en masse juletræer.

Gustaf Aulen,

Den kristna försoningstanken

Kristendommen handler ifølge det gængse Trivial Pursuit-svar om, at Gud blev menneske. Men hvorfor var det nu lige, at dét var en god idé? At forstå de forskellige mulige svar, der er givet på det spørgsmål i tidens løb, er på en måde hele den teologiske videnskabs projekt (men for at have forstået baggrunden ordentligt

ender vi hurtigt med at have snablen nede i hele den vestlige idé-, litteratur- og sproghistorie, så den gamle vits om, at på teologi behøver man kun læse én bog, holder desværre ikke stik, selv om det ville gøre os ekstremt lækre for nutidens rationaliseringsfundamentalister). Det med Kristus kan man evt. forklare ved hjælp af Ringenes Herre (jeg har hugget idéen fra den første stafetlæser, Sune Auken): Skal man forstå Kristus som en slags Frodo, der – med lidt hjælp fra Sam – bærer hele verdens byrder og lidelser ind i mørket og skaffer dem af vejen? Eller som en slags Aragorn, der kæmper mod død og ondskab på menneskenes vegne? Eller som en slags Gandalf, der forsøger at bibringe menneskene den hårdt tiltrængte visdom, de så tydeligt mangler? Aulens bog argumenterer for, at Aragorn-modellen ikke bare er den rigtige, men også den ældste, og han endevender på godt 200 ganske små sider næsten hele kristendommens historie fra Bibel og til Luther for at dokumentere sin påstand. Bogen er en 87 år gammel klassiker og som sådan sikkert håbløst forældet i detaljerne (spørg mine kolleger med speciale i dogmatik og den slags), men den er et spændende eksempel på, at det hele tiden svarer sig at gå tilbage og læse kilderne opmærksomt i stedet for at nøjes med skråsikre opsummeringer af, hvad "man" mener. Det er jo sådan set dét, humanistisk videnskab går ud på.

Sebastian Brock,
The Luminous Eye

Kristendommens historie er et landkort, som næppe længere rummer større hvide pletter, hvor ingen forsker nogensinde har sat sine ben. Til gengæld er der på kortet pænt mange kæmpestore provinser, som ingen almindelige turister opsøger i nævneværdigt antal, og hvor den seneste omfattende rejseberetning snildt kan være 100 år gammel. Ofte kan man have den samlede forskningshistorie om et område i en god tyk A4-kuvert. Et godt eksempel er den orientalske kristendom: Armenske, syriske og etiopiske kirker har en lang og broget historie og har skrevet en dybt fascinerende litteratur, men ingen kan nå at lære noget om alting, og så bliver dette stof som regel fravalgt, fordi de latinske og græske kirkefædre virker mere oplagte at tage fat på for en europæer. En gruppe nysgerrige studenter og jeg selv har i nogle år fusket med at sætte os ind i bl.a. den tidlige syriske kristendom og oversætte nogle af dens tekster. Egentlig er det sådan noget jeg som lektor i Det Gamle Testamente skulle blande mig helt udenom, da det nærmest hører ind under disciplinen kirke- og dogmehistorie, men ingen normal kirkehistoriker har tid til at lære flere semitiske sprog, mens det for en gammeltestamentler er en nødvendig kernekompetence. Så vi nørder glade videre. Hvis nogen vil vide, hvorfor det dog skulle være interessant, behøver de bare tage et kig i Sebastian Brocks bog om en af de tidligste og suverænt vigtigste teologer i den syriske kirke, Efraim Syreren. Der er ingen over og ingen ved siden af Brock i syriske studier. Og bogen er så legende letlæst, at man på få timer føler, at man har fået del i hele hans lærdom. (Den findes også i fremragende dansk oversættelse, "Det lysfyldte øje", ved en af vores meget få suveræne hjemlige eksperter, Johannes Glenthøj).

Martin Buber,
Gog & Magog

Da Hermann Hesse fik Nobelprisen og dermed ret til at indstille andre, nominerede han omgående Martin Buber. Man tænker ellers ikke primært på Buber som skønlitterær forfatter, men Hesse mente, at Bubers genfortællinger af anekdoter fra den chassidiske jødiske kultur ikke bare var et fremragende stykke litteratur, men at Buber simpelthen havde opfundet en helt ny genre. En del af de hundredvis af fortællinger, Buber indsamlede og fortolkede, samlede han til en roman (han insisterede dog selv på at kalde det en "krønike"). De fortæller historien om to stridende fraktioner inden for den chassidiske jødedom i Polen sidst i 1700-tallet: Én gruppering gør sig forhåbninger om, at Napoleonskrigene er begyndelsen til Messias-tiden, og at man måske ligefrem på magisk vis kan fremme en ny verdens fremkomst. Det modsatte parti var skeptisk overfor enhver inddragelse af politik i jødernes religiøse liv.

Buber udgav romanen som føljeton i Jerusalem i 1941. Det er ikke svært at tænke sig, at han har set paralleller mellem sit stof og sin samtid. NB: Hvis man ikke orker en roman på udenlandsk bør man unde sig selv et kig i den korteste og klareste af alle Bubers bøger, som heldigvis findes på glimrende dansk: Menneskets vej (Forlaget Mimer, 1991).

G.K. Chesterton,
Du store kineser!

Chesterton var uden tvivl røvirriterende, hvis man ikke havde det lige som ham. Han var klippefast overbevist om, at et stykke oksesteg, et par store glas øl, og en urokkelig tro på Gud og den sunde fornuft løser alle problemer, og at der i virkeligheden ikke rigtig er noget at være nedtrykt eller bekymret over, selv om der selvfølgelig er masser at være rasende over. Han ville have drevet mig til vanvid med sin kroniske optimisme. Men jeg elsker hans bøger. En anden af mine helte, George Orwell, kunne ikke døje Chesterton og når at udtrykke sin væmmelse adskillige gange i sit forfatterskab. Men i dag, henholdsvis 68 og 81 år efter deres død, tænker jeg, at de kunne have været enige om ganske meget, hvis man kunne hente dem frem af graven og præsentere dem for en enkelt aften i dansk TV. De var begge grotesk belæste og nærmest åndsaristokratiske elskere af god litteratur, som sympatiserede mere med den 'jævne' mand uden skolegang end med deres egne klassefæller, og som frem for alt afskyede magtmisbrug, ja egentlig magt i enhver form.

Du store kineser! rummer en række af Chestertons yndlingsgreb: Det er usikkert, om ting nu også er, hvad de giver sig ud for. Drastiske og groteske begivenheder belyser abstrakte filosofiske pointer – og omvendt. Der er lidt kriminalroman over det hele (anklager flyger gennem luften), men alle normale genrekonventioner bliver maltrakteret. Og det hele præsenteres i den særlige chestertonske skrivestil, som minder mere om malerier af van Gogh eller Chagall end om prosa (Chesterton droppede ud af kunstsolen, før han blev skribent): Kulørt og fuldkommen pragtfuldt.

Jon D. Levenson,
Creation and the Persistence of Evil

Levenson er både bibelforsker og jødisk teolog. I bogen undersøger han nærmere, hvor det onde kommer fra ifølge Den Hebraiske Bibel (= 'Det Gamle Testamente'). I nogle varianter af kristendom skyder man skylden på 'Satan'. I Det Gamle Testamente, derimod (siger lærebøgerne ofte), er Gud simpelthen magten bag alt, både ondt og godt. Men så enkelt er det nok ikke. Levenson tager afsæt i, hvad enhver teologisk student lærer i sine første timer om Det Gamle Testamente: Mange steder forudsætter teksten, at Gud må slås for at skabe verden. Råmaterialet gør modstand! Og dét skal ifølge Levenson tænkes med i hele den øvrige skildring af verden. Den fungerer, så længe Gud opretholder den, og der er ingen egentlig 'modstander' med en selvstændig vilje, som modarbejder Guds projekt. Men der er en træghed i verdens substans (lidt à la naturvidenskabens inerti eller entropi), som vil få verden til at forfalde, hvis ikke Gud vedligeholder den. Og menneskene bidrager til opretholdelsen i form af deres gudstjeneste i templet. På sin vis et udpræget 'økologisk' verdensbillede, oversat til religionens symbolsprog. Det giver ingen tilfredsstillende forklaring på det desperate "Hvorfor?" fra den der konkret er ramt af lidelse (sådan en forklaring kan næppe findes). Men det er da en tanke værd, at Bibelen foruden den ondsindede djævel eller den uforståeligt straffende Gud også rummer den forestilling, at det onde simpelthen er en midlertidig systemfejl, som Gud endnu ikke har nået at fikse.

Robert Storm Petersen,
Gamle venner

Jeg synes egentlig, Storm P. burde rangere i omtrent samme liga som Grundtvig og Kierkegaard, når vi snakker dansk kulturel kanon. I det mindste har han fået sit eget museum. Min salig far og jeg havde for

vane at drive den mere normale del af familien til vanvid ved at recitere Storm P-tekster i takt. Vi kunne begge fx "13 Øre, alt iberegnet" eller "Sangforeningen 'Morgenrøden's Pinsetur" og adskilligt flere udenad, så når den ene gik i stå, tog den anden over og fortsatte. Og det er vitterlig utroligt så ofte man støder på en bagatel i sit daglige liv, der kan få en Storm P-replik til at poppe op i ens indvendige sufflørkasse. Og så trækker den ene sætning helt enkelt den næste med sig.

Lidt i stil med en del af Gustav Wieds tidlige noveller består monologerne formelt set blot af, hvad samtalepartnere på en bænk har betroet forfatteren (for Wieds vedkommende var det landarbejderne på hans barndoms Lolland, for Storms er det Københavns bumser og sprittere). Men selvsagt skrev han ikke bare ned, han arbejdede med stoffet – omtrent som når Buber genfortalte chassidiske anekdoter. En overdrevent politisk korrekt læsning kunne sikkert få grimme ting ud af den pæne borgerlige Petersens brug af havarerede eksistenser som litterært råmateriale. Men for det første havde ingen af dem fået det bedre af, at han havde undladt at skrive om juleaften i detentionen. Og for det andet skal man være svært tykhudet for ikke at bemærke hans sympati og solidaritet med sine personer.

At det lige er Gamle venner, der kommer på listen, er lidt vilkårligt. Det er det udvalg, jeg har stående derhjemme. Man kan starte ca. hvor som helst i forfatterskabet.